

REZUMAT

ORAȘUL DE PE VALEA ARIEȘULUI

Situată în centrul Podișului Transilvaniei, Turda se mândrește cu un trecut istoric bogat. Dacă trecem în revistă doar evenimentele care au avut loc în evul mediu, aici a fost semnat tratatul prin care s-a pus capăt răscoalei țărănești conduse de Antal Budai, precum și Unio Trium Nationum, aici a fost proclamat pentru prima dată în Europa principiul toleranței religioase, acest oraș renăscând totdeauna din cenușă și resimțind schimbările dramatice aduse de evenimentele istorice.

Azi Turda este considerat un oraș industrial în care inițiativele culturale par uneori epuizate. Însă nu aceasta este imaginea pe care Turda a oferit-o la începutul procesului de îmburghezire. Înainte de introducerea gazului – conducta de transport a gazelor naturale de la Sărmașu ajungând prima dată în acest oraș, în anul 1914 – existau aici doar câteva obiective industriale. Atunci, cele câteva decenii în care burghezia și-a întemeiat așezămintele culturale, au fost foarte prospere. S-a construit Reduta (Vigadó) care funcționa și ca teatru, au fost restaurate bisericile medievale, Palatul Princiar datând din secolul al XV-lea și totodată cel mai vechi monument istoric medieval din oraș a fost transformat în centru cultural funcțional. Toate acestea în ciuda faptului că cel mai important mijloc de transport, linia ferată magistrală nu trecea prin oraș, mai târziu fiind posibilă conectarea la aceasta doar printr-o linie secundară.

Această publicație își propune să facă o trecere în revistă a inițiativelor care au avut loc începând cu mijlocul secolului al XIX-lea.

În 1894, cetățenii Turdei au considerat că este important să amplaseze o plăchetă în memoria lui Jósika Miklós, cetățean reputat al Turdei. Prin amplasarea unei plăcuțe inscripționate a fost marcată și casa – clădirea parohiei reformate – unde Petőfi Sándor și-a luat rămas bun de la soția și fiul său înainte de Bătălia de la Albești. Pentru apelul lansat cu ocazia aniversării milenare a 1000 de ani de la înființarea statului maghiar, orașul a comandat de la pictorul Körösfői-Kriesch Aladár pictura de mari dimensiuni care immortalizează momentul decisiv al Edictului de la Turda.

Restaurarea clădirii Palatului Princiar, care ajunsese în stare avansată de degradare, a fost deosebit de importantă. Este meritul unor intelectuali turdeni, printre care Harmath Domokos, că această mișcare salvatoare de valori a avut succes. Clădirea a fost renovată cu ajutorul statului maghiar în baza proiectului renumitului

restaurator Lux Kálmán. În această clădire au fost găzduite valorile culturale ale orașului, picturile primite în custodie permanentă de la Muzeul de Arte Frumoase din Budapesta, colecția de ceramică din Turda și împrejurimile ei, biblioteca, iar în ajunul războiului clădirea a găzduit și o expoziție de succes, expoziția de prezentare a pictorului Nagy István.

După schimbarea de regim din 1989, orașul a primit și prima statuie amplasată într-un spațiu public. Statuia a fost ridicată de renumitul sculptor bucureștean Cornel Medrea în cinstea memorandistului Ion Rațiu.

În rândul persoanelor renumite care s-au născut în Turda, un capitol separat este dedicat artiștilor plastici. Printre aceștia îi amintim pe Apáti Abt Sándor (cel care a proiectat placheta comemorativă dedicată lui Jósika Miklós), Gross Károly și Gross Arnold, Darkó László, Törös Gábor. În publicație este menționat și Cercul Jósika Miklós care începând cu anii 1970 a menținut viu interesul maghiarilor – aflați în continuă scădere numerică – cu privire la cultura și trecutul istoric al orașului.